

MEDLEM AV SKOLENS SAMARBEIDSUTVALG

FORELDREUTVALGET
FOR GRUNNOPPLÆRINGEN

Til medlemmer av samarbeidsutvalget: Foreldre, elever, ansatte, skolepolitikere og rektor.

Foreldreutvalget for grunnopplæringen håper at publikasjonen vil bidra til at arbeidet i samarbeidsutvalget blir interessant og meningsfylt. En publikasjon kan hjelpe dere på veien, men jobben krever først og fremst innsats og motivasjon fra dere selv!

Lykke til!

Foreldreutvalget for grunnopplæringen(FUG)
Mars 2012

Innhold:

- 3_**Alle grunnskoler skal ha et samarbeidsutvalg (SU)
- 3_**Hvem er medlem av samarbeidsutvalget?
- 5_**Hvilke saker kan samarbeidsutvalget behandle?
- 5_**Hvilke saker er aktuelle for samarbeidsutvalget?
- 6_**Kommunikasjon på møtene
- 7_**Hvordan fungerer samarbeidsutvalget
- 8_**Krev skolering og lokale retningslinjer for arbeidet!
- 8_**Års-/aktivitetsplan for samarbeidsutvalget
- 9_**Faste og forpliktende vedtekter
- 9_**Om taushetsplikt
- 10_**Grunnlag og retningslinjer for roller, oppgaver og mandat
- 12_**Håndtering av saker i samarbeidsutvalget
- 12_**Eksempel 1: Samarbeidsutvalget behandler
Skolevurdering
- 14_**Eksempel 2: Samarbeidsutvalget behandler
Lærings- og oppvekstmiljø
– Antisocial atferd og mobbing
- 16_**Eksempel 3: Samarbeidsutvalget behandler
Forsøksvirksomhet i skolen
- 17_**Samarbeidsutvalget behandler skolens budsjett

Hva er grunnlaget for arbeidet i SU?

Grunnskolen i Norge bygger på demokratiske verdier.

Alle de viktige partene i skolesamfunnet er representert i samarbeidsutvalget.

Samarbeidsutvalget er et rådgivende, kontaktskapende og samordnende ledd for alle parter i skolesamfunnet.

Utvalget skal særlig arbeide for å fremme kontakten mellom skolen og lokalsamfunnet.

Samarbeidsorganer i skolen (og det øvrige hjem-skole-samarbeidet) skal styrke elever og foreldres mulighet for medvirkning i skolen.

Alle grunnskoler skal ha et samarbeidsutvalg (SU).

- Samarbeidsutvalget er skolens øverste samarbeidsorgan. Det er hjemlet i Opplæringslova (Opl.l.) § 11-1.

Hvem er medlemmer av samarbeidsutvalget?

I Opplæringslova, § 11-1, står det hvem som er medlemmer av samarbeidsutvalget:

- To representanter for undervisningspersonalet
- En representant for andre ansatte
- Skal velges av og blant alle ansatte, ikke av organisasjonene
- To representanter for foreldrerådet
Alle foreldre som har barn på skolen, er medlem av foreldrerådet. Foreldrerådet velger et arbeidsutvalg (FAU). FAU velger to representanter til samarbeidsutvalget, lederen av FAU skal være den ene av disse to. Det velges også to personlige vararepresentanter til samarbeidsutvalget.
- To representanter for elevene.
Den enkelte kommune regulerer nærmere hvordan elevene skal peke ut elevrepresentantene. Det mest vanlige er at de to elevene kommer fra elevrådet. En forutsetning er at elevrepresentantene skal representere alle elevene på skolen. (Kravet om elevråd gjelder ikke for 1. – 4. klasse.). Elevrepresentantene skal ikke være til stede under saker som omfattes av taushetsplikt etter lov og forskrifter.
- To representanter for kommunen.
Den ene representanten for kommunen skal være rektor.

Medlemmene representerer ulike grupper

Medlemmene i samarbeidsutvalget skal ivareta interessene til dem de representerer. De må ha god kontakt med "sine grupper".

Den politiske representanten har et særlig ansvar for å informere samarbeidsutvalget om skolepolitiske saker og bidra til at samarbeidsutvalget kan drøfte saker før de behandles i politiske utvalg eller kommunestyret. Den politiske representanten skal også ivareta skolens interesser overfor organer med beslutningsmyndighet.

Rektor har en nøkkelrolle.

- Rektor skal legge forholdene til rette slik at utvalget kan fungere og utvikle seg etter intensjonene.
- Rektor må sørge for informasjon til og fra alle parter og utvalg.
- Rektor kjenner skolens virksomhet og når ulike saker har frister osv. Derfor har skoleleder en nøkkelrolle når det gjelder å lage en års-/aktivitetsplan for samarbeidsutvalget. Når er fristen for innsending av skolens budsjett? Når må da samarbeidsutvalget og andre drøfte saken? Når bestemmes utviklingsområder for skolen? Når må råd og utvalg gi innspill?
- Rektor har også i samarbeid med leder av SU, en sentral rolle i oppfølging av vedtak i samarbeidsutvalget og skal melde tilbake hvordan vedtakene er fulgt opp og hvilke konsekvenser de fikk.

Det første møtet

Så fort som mulig etter skolestart om høsten holdes det første møtet. Representanter til samarbeidsutvalget bør være valgt innen 1. september.

Forslag til dagsorden:

- Konstituering, valg av leder, nestleder og sekretær.
- Gjennomgang av samarbeidsutvalgets mandat, hva betyr det å være rådgivende, hvor stor innflytelse har utvalget osv.
- Nødvendige rutiner for kontakt med elevrådet, FAU, personalet, kommuneadministrasjonen, politikerne.
- En første skisse over møteplan for samarbeidsutvalget.

Når skolen har nedfelt rutiner for hjem-skole-samarbeidet, kan retningslinjer for innhold for samarbeidsutvalgets første møte inngå her.

I lov og forskrift står det ikke noe om hvem som skal være leder for samarbeidsutvalget. Etter FUGs mening bør det være en annen enn rektor som er utvalgets leder fordi rektor allerede er helt sentral når det gjelder informasjon, saksforberedelse og oppfølging av vedtak. I tidligere retningslinjer sto det at rektor skulle være samarbeidsutvalgets sekretær.

FUG oppfordrer samarbeidsutvalgene til å be kommunen klarlegge sitt syn på utvalgenes rolle. Hvilken rolle og myndighet mener de samarbeidsutvalgene skal ha på skolen og overfor kommunen? Hva menes med "rådgivende"? Har kommunen en bevisst holdning til hvilke saker som kan delegeres til samarbeidsutvalgene? I hvilke saker vil kommunen ha utvalgenes råd?

Skolen plikter å legge til rette for samarbeid med foreldrene og å bidra til at samarbeidet er godt. Foreldre har et medansvar.

- En første skisse til en helhetlig plan for møter i elevråd, FAU, personalgruppene, skoleledermøter, politisk møtekalender osv.
- En første skisse over saker samarbeidsutvalget skal behandle (Se avsnittet "Hvilke saker kan samarbeidsutvalget behandle?")
- Rutiner for melding av saker, saksforberedelse, referat osv.

Referater

Det skal skrives referat fra møtene i samarbeidsutvalget. Referatet skal vise hvem som var til stede, hvor/når møtet ble avholdt, hvilke saker som ble drøftet, hvilke vedtak som ble gjort, ansvar for oppfølging, hvordan saken evt. skal følges opp og frist.

Referatene skal sendes de andre rådene og utvalgene ved skolen. Medlemmene i samarbeidsutvalget har et særlig ansvar for å gjøre utvalgets arbeid kjent.

Skolens nettsider med informasjon fra samarbeidsutvalget

Flere og flere skoler har egne nettsider. Skolens råd og utvalg kan bruke nettsidene sine til å informere om viktige saker, om vedtak, oppfordre til innspill osv. Sakslister og referat kan legges ut.

Elektronisk samarbeid

Flere og flere skoler har begynt å ta i bruk intranett/ekstranett som samarbeidsform bl.a. mellom hjem og skole. Hvilke muligheter er det for et slikt samarbeid hos dere?

Regelmessige møter mellom samarbeidsutvalgets leder og rektor

Når møteplan for samarbeidsutvalget er lagt, må rektor og utvalgets leder legge rammer for sitt samarbeid. Det kan brukes e-post, sms, telefon og møter. Godt forarbeid og god oppfølging av møtene i samarbeidsutvalget gjør utvalgsjobben lettere og mer oversiktlig, og større sjans for at utvalget blir "gjøre-gruppe" mer enn "prate-gruppe".

For- og etterarbeid er bl.a.: aktuelle saker, meldte saker, oppfølging av saker, oppsett av sakslister, saksdokumenter, hvordan sakene skal håndteres, hva trengs av informasjon m.m..

Kommunen kan delegeres avgjørelsesmyndighet til samarbeidsutvalget

I Opplæringsloven § 11-1 åpnes det for at kommunen kan gi samarbeidsutvalget styringsoppgaver og dermed fullmakter – altså avgjørelsesmyndighet - på nærmere avgrensede områder.

Samarbeidsutvalgets medlemmer kan selv ta initiativ overfor kommunen for få avgjørelsesmyndighet. §11 i Opplæringsloven gir bestemmelser for opprettelser av eget styre ved skolen og sammensetning av et styre. Kommunen kan også velge å oppnevne samarbeidsutvalget som styre for skole.

Det kan dannes felles utvalg for grunnskole og barnehage

Det kan dannes et felles samarbeidsutvalg for grunnskole og en kommunal barnehage (etter avtale kan det dannes tilsvarende med en privat barnehage). § 11-1 gir nærmere bestemmelser om dette. Dette er hensiktsmessig der hvor rektor også er øverste leder for barnehagen (noen steder kalles dette oppvekstsenter eller nærmiljøsentre), der barnehagen er i samme bygningsanlegg, eller der hvor barnehage og skole ligger tett ved hverandre og de har systematisk tilrettelagt samarbeid.

Hvilke saker kan samarbeidsutvalget behandle?

I loven står det at samarbeidsutvalget har rett til å uttale seg i *alle saker som gjelder skolen*. Det kan være:

- Skolens planarbeid, for eksempel virksomhets- og utviklingsplaner
- Skolens mål og visjon
- Kvalitetsutvikling
- Skolevurdering
- Forsøks- og utviklingsarbeid
- Skolens informasjonsarbeid
- Elev- og foreldremedvirkning
- Opplæring i de enkelte fag
- Organisering av opplæringen
- Spesialundervisning
- Håndtering av motsetninger mellom hjem og skole
- Ordensreglementet
- SFO
- Antisocial atferd og mobbing
- Sosial kompetanse
- Skolehelsetjeneste
- Budsjett
- Disponering av undervisningstimer
- Skoleskyss
- Skoleanlegget
- Valg av undervisningsmateriell
- Trafikksikkerhet
- Elevbedrift
- Skolenedleggelse
- Endring av skolekretsgrenser
- Og andre saker.

Hvilke saker er aktuelle for oss?

Listen ovenfor kan være utgangspunkt når samarbeidsutvalget lager sin egen årsplan. Det kan være nyttig å spørre

- Skal vi fortsette å behandle de sakene som sto på sakskartet forrige skoleår?
- Skal vi behandle dem på samme måten som i fjor? (Se videre i dette heftet, der finner dere forslag til håndtering av saker.)
- Er det saker som er spesielt viktig for oss å jobbe med på vår skole dette skoleåret?
- Er det sammenheng mellom saksmengde og tiden vi har til rådighet?

Hva betyr det at samarbeidsutvalget skal være rådgivende?

Samarbeidsutvalget skal gi råd om skolens virksomhet, om bruk av rammer, om innhold, om drift og utvikling av skolen, osv. Rådene (vedtakene) i samarbeidsutvalget gis til rektor som skolens leder. Det er så utvalgets leder og rektors oppgave å redegjøre

for hvordan vedtakene er fulgt opp og hvilke resultater det kan vises til.

Samarbeidsutvalget kan også være høringsorganer i skolepolitiske saker, og gi sine råd til rådmann og ordfører. Samarbeidsutvalget må også ta opp forhold ved skolen som ikke fungerer tilfredsstillende og gi kommunen informasjon om dette.

Hvem kan melde saker til samarbeidsutvalget

Alle kan melde saker! FAU, elevrådet, skolens plangruppe (utviklingsgruppe), ansattes grupper kan melde saker gjennom sine representanter. Medlemmene i samarbeidsutvalget kan selv ta initiativ til å få saker på dagsordenen. Saker kan være "til informasjon", man kan be om "synspunkter" eller om retningslinjer for hvordan partene kan medvirke og påvirke.

Uansett hvem som melder saker – sakene må være godt forberedt, og alle må ha anledning til å sette seg inn i saken og gjøre nødvendig forarbeid. Det vil også sikre reell medvirkning.

Når en sak skal meldes

- Gjør det skriftlig.
- Si hva saken gjelder.
- Si hvordan saken bør håndteres.
- Lag et forslag til vedtak.
- Si hvordan for eksempel ansatte, foreldre, elever skal informeres/ involveres i for- og etterkant.

Saksliste, utsendelse og vedtak

Sakslisten med vedlegg (sakspapirer) sendes ut minst en uke før møtet

Faste punkter på sakslisten kan være

- Læringsmiljøet ved skolen
- Referat fra forrige møtet
- Eventuelsaker (det kan ikke gjøres bindende vedtak under eventuelt, medlemmene har ikke fått tilstrekkelig saksinformasjon og anledning til og drøfte med sine egne grupper (- unntak kan gjøres i spesielle hastesaker)
- Orienteringssaker (saker der det ikke skal gjøres vedtak)

Vedtak gjøres

- I saker der samarbeidsutvalget er rådgivende organ, kan utvalget tilrå, be om, foreslå overfor skolens ledelse at_____
- Eller ta endelig avgjørelse i saker der samarbeidsutvalget eventuelt har fått delegert myndighet fra kommunen.
- Vedtaket skal inneholde hvem som har ansvar for oppfølging, hvordan saken evt. skal følges opp og frist.
- Ønsker deres SU økt grad av delegert myndighet?

Kommunikasjon på møtene

I lov, læreplan og stortingsmeldinger gis det retningslinjer for "godt samarbeid"; samarbeidet skal være preget av:

- Respekt
- Tillit
- Åpenhet
- Likeverdighet
- Dialog

Om dette er tilfelle hos dere, kan dere undersøke ved å stille spørsmål i skjemaet nedenfor.

- Først skal hvert medlem fylle ut skjemaet, markere enighet eller uenighet (se anvisning).
- Deretter går dere gjennom spørsmålene ett for ett. Etter tur tar dere spørsmål for spørsmål. Hver og en forteller om sin markering og begrunnelse for markering.
- Det er liten vits å diskutere hvorvidt markeringen er riktig eller rettferdig. Poenget er å få fram hvordan medlemmene opplever kommunikasjonen.
- Etter at alle spørsmålene er gjennomgått, blir utfordringen: Hva må gjøres for at møtene skal bli bedre?
- Noter de nye "kjørereglene" og følg dem spesielt nøye i de neste møtene.

Utsagn:

	E = enig, DE = delvis enig, ? = vet ikke, DU = delvis uenig, U = uenig.
1. Jeg føler meg alltid forberedt til møtene.	
2. Jeg får alltid komme fram med mine synspunkter.	
3. De andre stiller oppfølgingsspørsmål til innleggene mine.	
4. Jeg tør å si hva jeg mener.	
5. Jeg blir ofte avbrutt når jeg har innlegg.	
6. Jeg sier fra hvis det er noe jeg ikke forstår.	
7. Vi håndterer uenighet og motsetninger godt.	
8. Mine meninger påvirker vedtakene.	

Hvordan fungerer samarbeidsutvalget?

Skjemaet i forrige avsnitt dreide seg om kommunikasjon. Nedenfor finner dere forslag til flere spørsmål som kan brukes hvis dere vil stoppe opp, vurdere og evt. justere kursen for arbeidet. Plukk ut de spørsmålene som er aktuelle for dere, og lag gjerne deres egne spørsmål.

Metode:

- Ut fra utsagnene skal du først gi din egen vurdering etter skalaen: E = enig, DE = delvis enig, ? = vet ikke, DU = delvis uenig eller U = uenig.
- Ta så en runde på ett og ett spørsmål. Alle informerer hva de har markert.
- Noter de andre medlemmenes vurdering i de tomme feltene.
- Godta uenighet i vurderingene! Man opplever ting forskjellig.
- Finn ut hva dere vil gjøre for å endre uønsket praksis.

Utsagn:

	Egen vurdering	De andres vurdering					
1. Mange av skolens foreldre vet ikke hvem som sitter i samarbeidsutvalget.							
2. Det er rektor som har ansvaret for utvalgets samlede arbeidsinnsats.							
3. Det er rektor som bestemmer hvor stor innflytelse utvalget har.							
4. Samarbeidsutvalget bør behandle alle forhold på skolen.							
5. Vi kjenner lovene og prinsippene for arbeidet i samarbeidsutvalget.							
6. Samarbeidsutvalget skal være løpende orientert om skolens budsjett.							
7. Kommuneadministrasjonen og politikerne kjenner godt til arbeidet i utvalget vårt.							
8. Elevene har ingen reell innflytelse på sin skolehverdag.							
9. Det er viktig å stå fast på egne prinsipper.							
10. Vi har års-/aktivitetsplan for arbeidet.							
11. Møtereferatene er gode og informative.							
12. Arbeidet vårt fører til en bedre hverdag for elevene.							
13. Vi sikrer at foreldre, elever og ansatte vet hva som er besluttet i utvalget.							
14. Vi er godt kjent med mandat og roller for arbeidet i utvalget.							

Krev skolering og lokale retningslinjer for arbeidet!

Stortingsmelding 14 (1997-98) *Om foreldremedverknad i grunnskolen* understreker kommunens ansvar for skolering av tillitsvalgte foreldre. FUG mener det må være rutiner for skolering i enhver kommune, at det minimum en gang i året arrangeres en samling for kommunens samarbeidsutvalg.

Aktuelle tema:

- Gjennomgang av hvordan skolen styres.
- Grunnlaget for arbeidet i samarbeidsutvalget.
- Hvordan komme i gang med arbeidet.
- Hvilken rolle de enkelte medlemmene har.
- Presentasjon av kommunens prioriterte satsninger når det gjelder grunnskolen.
- Retningslinjer, rutiner, vedtekter.

Alle foreldre trenger noe informasjon om skolen og skolesystemet. Tillitsvalgte foreldre trenger noe ekstra for lettere å kunne takle oppgavene som klassekontakt eller rådsmedlem.

Samarbeidsutvalget kan ta initiativ til og bidra til gode rutiner for skolering, bl.a. lage en "kurspakke" som gjennomføres jevnlig. Flere skoler kan slå seg sammen og arrangere felles kurskvelder, eller kommunen kan samle utvalgene fra alle skolene i kommunen til felles-samlinger.

Det fins etter hvert eksempler på at kommuner har utarbeidet felles retningslinjer for alle skolene i kommunen. Enkelte kommuner har også klart definert hva hjem-skole-samarbeidet skal bestå i og hvorfor foreldremedverknad er viktig for elevene og skolene. Med en slik felles plattform, er man kommet langt på vei i avklaring av roller og forventninger til samarbeidet.

Samarbeidsutvalget ved en enkelt skole kan ta initiativ overfor rådmann/skolefaglig ansvarlig til at det utarbeides felles retningslinjer for alle skolene.

I kommuner der det fins foreldreorganisasjon på kommunalt nivå (KFU), er de en viktig og nødvendig samarbeidspart. En representant kan delta

på et møte i samarbeidsutvalget og orientere om virksomheten. Det anbefales jevnlig, gjensidig informasjon og kontakt.

En egen mappe til hvert medlem i samarbeidsutvalget bør være selvsagt

Mappen bør minst inneholde følgende:

- Opplæringsloven med forskrifter.
- Skolens virksomhetsplan, utviklingsplan, evt andre aktuelle plan-dokumenter.
- Regler om taushetsplikt.
- Sentrale og lokale retningslinjer og rutiner for rådsorganene.
- Organisering av opplæringen ved skolen.
- Skolens ordensreglement.
- Navn og adresser, telefonnumrene til lederne/medlemmer i råd og utvalg.
- Liste over klassekontakter.
- Innkallinger, sakspapirer og referater.

Års-/aktivitetsplan for samarbeidsutvalget

Samarbeidsutvalgets møteplan bør inngå i en helhetlig plan for møter i FAU, elevrådsmøter, møter for de ulike ansattes grupper. Den bør inneholde punkter som

- Møtedager (der møtene i FAU, elevrådet, ansattegrupper også er satt opp).
- Jevnlige møter mellom leder av samarbeidsutvalget og rektor.
- Beskrivelse av et realistisk antall oppgaver og aktiviteter.
- Tiltaksbeskrivelser av arbeidsområdene/oppgavene.
- Retningslinjer for informasjon til/fra samarbeidsutvalget.
- Hvem som tar ansvar for å legge ut informasjon på skolens nettsider.

Det bør i tillegg til årsplan lages en årsmelding. I meldingen skal det bl.a. stå hvilke saker utvalget har behandlet, hvilket mandat utvalget har og hvordan arbeidet har vært. Samarbeidsutvalget vurderer hva man har fått til i henhold til planen og angir hva det bør arbeides videre med. Årsmeldingen bidrar til kontinuitet gjennom at nye medlemmer kan se hva som har skjedd tidligere. Årsmeldingene sendes til kommunen (sektorkontor og hovedutvalg for undervisning). På sentralt hold i kommunen bør det kontrolleres at hjem-skole-samarbeidet fungerer ved de enkelte skolene.

Faste og forpliktende vedtekter

Det bør foreligge vedtekter for samarbeidsutvalgene gjeldende på alle skoler i kommunen. Der det ikke er tilfelle, må den enkelte skole selv utarbeide vedtekter. Vedtektene bør inneholde:

- Formål
- Taushetsplikt
- Valgordning
- Møte- og arbeidsrutiner (sakspapirer, fordele saker, forberedelse, ansvar, oppfølgingsrutiner o.a.)
- Økonomi
- Arbeidsområder
- Rutiner for kontinuitet
- Endring av vedtekter
- Organisering internt

Om taushetsplikt

Opplæringsloven § 15-1 slår fast at Forvaltningsloven §§13-13e om taushetsplikt gjelder for skolen og for alle som kommer i kontakt med opplysninger i forbindelse med arbeid eller tjeneste. Taushetsplikten gjelder dermed både for de tilsatte i skolen og medlemmer av utvalg og råd slik som samarbeidsutvalget og FAU. Den gjelder også for klassekontakter og for foreldre som i forbindelse med deltakelse på leirskoler, turer og lignende får kjennskap til taushetsbelagte opplysninger. Elevrepresentanter i samarbeidsutvalget skal ikke være til stede når saker som omfattes av taushetsplikten behandles i samarbeidsutvalget. (Opplæringsloven § 11-1). Dersom elevrepresentanter, for eksempel i elevrådet, likevel får opplysninger som omfattes av taushetsplikten, så har også de taushetsplikt.

Taushetsplikten er ikke til hinder for at opplysninger kan gjøres kjent for dem det direkte gjelder. Mottar man for eksempel opplysninger fra en elev om den ene av foreldrene, kan man bringe opplysningene videre til vedkommende. Om det er klokt å gjøre det, beror på skjønn.

Taushetsplikten er heller ikke til hinder for at opplysninger bringes videre til andre dersom den som har krav på taushet og som opplysningene gjelder, samtykker.

Taushetsplikten gjelder i skolesammenheng personlige forhold. Med dette menes at taushetsplikten omfatter opplysninger både om elever, foreldrene,

skolens personale og deres familier. For eksempel vil det gjelde opplysninger om en elevs slektskaps-, familie- og hjemmeforhold. Opplysninger om at en elev og familien har en sak gående med barnevernet, vil omfattes av taushetsplikten. At en elev eller hans familie mottar sosialhjelp og opplysninger om fysiske eller psykiske problemer av en eller annen art, er andre eksempler. Opplysninger om adresse, fødested og lignende er ikke taushetsbelagte med mindre disse vil røpe forhold som omfattes av taushetsplikten – for eksempel dersom vedkommendes adresse er en klinikk for stoffmisbrukere.

Som en god tommelfingerregel kan vi si at taushetsplikten gjelder opplysninger som det er vanlig å holde for seg selv. Opplysninger man mottar privat eller rent tilfeldig – for eksempel rykter man hører på butikken – omfattes ikke av taushetsplikten. En annen sak er at man bør ha en etisk holdning til dette og ikke være den som bringer slike rykter videre.

Samarbeidsutvalget – bør være valgt innen 1. september

Det beste vil være om skolen hadde rutiner som sikrer at det er kontinuitet i samarbeidsutvalget. Alle medlemmene bør ikke skiftes ut på en gang. Skoler har ulike retningslinjer for valg av klassekontakter, FAU og elevrådsrepresentanter. FUG anbefaler at alle valg gjøres før sommerferien slik at utvalgene er i gang med en gang nytt skoleår begynner. Det er rektors ansvar å sørge for at samarbeidsutvalget (og andre samarbeids- og brukerorganer) kommer i gang med arbeidet.

Grunnlag og retningslinjer for roller, oppgaver og mandat

Nedenfor finner dere omfattende utdrag av Opplæringslova, Kunnskapsløftet, stortingsmeldinger som sier hvor høyt prioritert samarbeids-utvalget er – og hvor viktig foreldremedvirkning og hjem-skole-samarbeidet er!

- Samarbeidsutvalget er et rådgivende, kontaktskapende og samordnende ledd for alle parter i skolesamfunnet.
- Utvalget skal særlig arbeide for å fremme kontakten mellom skolen og lokalsamfunnet.
- Grunnskolen i Norge bygger på demokratiske verdier. Alle de viktige partene i skolesamfunnet er representert i samarbeidsutvalget.
- Det er i følge norsk lov foreldrene som har hovedansvaret for barnas oppdragelse og opplæring. Dette faktum er det viktig å ha klart for seg også i samarbeidsutvalget.
- Samarbeidsorganer i skolen (og det øvrige hjem-skole-samarbeidet) skal styrke elever og foreldres mulighet for medvirkning i skolen.
- Skolen plikter å legge til rette for samarbeid med foreldrene og å bidra til at samarbeidet er godt. Foreldre har også ansvar for at samarbeidet med skolen er godt.

Formålsparagrafen i Opplæringsloven (§ 1-1) er grunnlaget for samarbeid mellom hjem og skole.

§ 1-1 Formålet med opplæringa:

Opplæringa i skole og bedrift skal, i samarbeid og forståing med heimen, opna dører mot verda og framtida og gi elevane og lærlingane historisk og kulturell innsikt og forankring.

Opplæringa skal byggje på grunnleggjande verdiar i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfridom, nestekjærleik, tilgjeving, likeverd og solidaritet, verdiar som kjem til uttrykk i ulike religionar og livssyn og som er forankra i menneskerettane.

Opplæringa skal bidra til å utvide kjennskapen til og forståinga av den nasjonale kulturarven og vår felles internasjonale kulturtradisjon.

Opplæringa skal gi innsikt i kulturell mangfold og vise respekt for den einskilde si overtyding. Ho skal fremje demokrati, likestilling og vitskapleg tenkjemåte.

Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistra liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. Dei skal få utfalde skaparglede, engasjement og utforskartrong.

Elevane og lærlingane skal lære å tenkje kritisk og handle etisk og miljøbevisst. Dei skal ha medansvar og rett til medverknad.

Skolen og lærebedrifta skal møte elevane og lærlingane med tillit, respekt og krav og gi dei utfordringar som fremjar danning og lærelyst. Alle former for diskriminering skal motarbeidast.

Foreldrenes rolle omtales i Kunnskapsløftet:

I den generelle delen omtales foreldrenes rolle i skolens virksomhet i kapitlet Det samarbeidende menneske. Her heter det:

«Foreldrene har primæransvaret for oppfostringen av sine barn.

Det kan ikke overlates til skolen, men bør utøves også i samarbeid mellom skole og hjem. For læringsmiljøet favner også foreldrene.»

I del II, Prinsipper for opplæringen, heter det bl.a.:

Samarbeid med hjemmet

Foreldrene/de foresatte har hovedansvaret for egne barn og de har stor betydning for barnas motivasjon og læringsutbytte. Samarbeidet mellom skole og hjem er sentralt både i forhold til å skape gode læringsvilkår for den enkelte og et godt læringsmiljø i gruppen og

på skolen. En forutsetning for godt samarbeid er god kommunikasjon. I samarbeidet vil gjensidig kommunikasjon om elevenes faglige og sosiale utvikling stå sentralt.

Samarbeidet mellom hjem og skole er viktig i hele grunnopplæringen, men vil endre karakter og form etter hvert som elevene blir eldre og får større ansvar for egen læring og utvikling.

Samarbeid mellom hjemmet og skolen er et gjensidig ansvar, men skolen skal ta initiativ og legge til rette for samarbeidet. Opplæringsloven, forskrift til loven og Læreplanverket danner grunnlaget for samarbeidet, og foreldrene/de foresatte skal ha reell mulighet for innflytelse på egne barns læringsarbeid faglig og sosialt.

Hjemmet skal få informasjon om målene for opplæringen i fagene, elevenes faglige utvikling i forhold til målene og hvordan hjemmet kan bidra til å fremme elevenes måloppnåelse. Videre skal hjemmet ha informasjon om hvordan opplæringen er lagt opp og hvilke arbeidsmåter og vurderingsformer som brukes. Det må også legges til rette for at foreldrene/de foresatte får nødvendige opplysninger for å kunne delta i reelle drøftinger om utviklingen av skolen. (Oppl.l. § 1-1 og forskrift kap. 20)

Stortingsmelding nr 14 (1997-98)

Om foreldremedverknad i grunnskolen

Denne stortingsmeldingen er det mest omfattende offentlige dokument i Norge om hjem-skole-samarbeid. Den ble vedtatt av Stortinget i mars 1998. Hovedkonklusjonene i meldingen er:

- Foreldrene har ansvaret for at barna deres får en forsvarlig oppdragelse og utdanning. De har derfor rett til å være med på å påvirke det som skjer i skolen, både faglig og sosialt.
- Det skal være et likeverdig samarbeid mellom hjem og skole
- En god dialog mellom hjem og skole skaper et positivt og trygt klasse- og skolemiljø og hindrer utvikling av vold og mobbing.
- Samarbeid mellom hjem og skole skal utvikles gjennom dialog basert på gjensidig respekt og tillit. Kvaliteten på samarbeidet er i mange tilfelle avhengig av rektors holdning til foreldrene.
- Samarbeid mellom hjem og skole skal inngå i kommunenes planer for kompetanseutvikling.

Foreldremedvirkning – betydning for den enkelte elev:

- Hjelp, støtte og oppmuntring
- Økt skolemotivasjon og trivsel
- Positive holdninger til skolen
- Større utbytte av undervisningen
- Flinkere til å lese, større innsats med hjemmearbeidet
- Bevisst skolevalg

Håndtering av saker i samarbeidsutvalget

Mange måter å behandle saker på

Samarbeidsutvalget må, ved skoleårets start, bli enige - om hvilke saker de vil behandle grundig, hvilke saker man ønsker skal være preget av medbestemmelse, hvilke saker medlemmene bare skal gi innspill til, hvilke saker samarbeidsutvalget skal få til orientering osv. Konkretiseringen må kunne ut i en årsplan for arbeidet. Kommunen bør kontaktes for å få en oversikt over de saker som vil bli sendt samarbeidsutvalget til uttalelse i løpet av skoleåret. Årsplanen må gjøres kjent slik at de grupper som er representert i SU, gis anledning til å behandle sakene i sine fora før behandling i SU finner sted. Til første/på første møte i SU må det klargjøres om det er utarbeidet retningslinjer sentralt i kommunen for arbeidet i SU (hvilke saker er det delegert avgjørelsesmyndighet i osv.).

Reelt samarbeid, dialog og medbestemmelse

Nedenfor gir vi tre eksempler på aktuelle saker for samarbeidsutvalget og beskriver hvordan sakene kan håndteres.

Eksempelene vi har valgt er alle omfattende saker, men de griper alle inn i områdene kvalitet for elevene. Kanskje eksemplene kan bidra til at samarbeidsutvalget utvider saksområdene sine eller begynner å jobbe på en annen måte. Metodene og spørsmålene vi skisserer, kan brukes som ideer til alle saksområdene samarbeidsutvalget vil behandle.

Eksempel 1:

Samarbeidsutvalget behandler *Skolevurdering*

Retningslinjer for skolevurdering

Alle skoler skal drive skolevurdering. Vurdering og utvikling henger nøye sammen. Vurderingen skal gi noen svar på kvaliteten på enkeltområder av virksomheten. Vurderingsresultatene er grunnlag for videreutvikling av området. Både foreldre og elever skal delta i vurderingsarbeidet.

I Forskriften til opplæringslova (§ 2-1) heter det:

«Skolen skal jamleg vurdere i kva grad organiseringa, tilrettelegginga og gjennomføringa av opplæringa medverkar til å nå dei mål som er fastsette i Læreplanverket for Kunnskapsløftet.

Skoleeigaren har ansvar for å sjå til at vurderinga blir gjennomført etter føresetnadene.»

I St meld nr 47 (1995-96) Om elevvurdering, skolevurdering og nasjonalt vurderingssystem, er det understreket at

"... foreldra og elevane skal vere med i den skolebaserte vurderinga i emne som særleg gjeld dei"

"... at foreldra er aktivt med i arbeidet med kva for tema som skal vurderast, i val av metodar og i analysane av resultatane. Dette bør derfor takast opp i samarbeidsutvalet etter drøftingar i Foreldrerådets arbeidsutval (FAU).

Aktuelle spørsmål til første møte om saken

Grunnlag før drøftingen kan for eksempel være ett eller flere av disse spørsmålene:

- Hva syns medlemmene i samarbeidsutvalget fungerer bra på skolen, hva kan bli bedre (bør konsentreres om skolens kjernevirksomhet – det som skjer i klasserommet og med, for og blant elevene)?
- Hvilke områder i virksomhetsplanen/utviklingsplanen bør vi undersøke nærmere hvilke områder ved skolens virksomhet er det viktig å vurdere kvaliteten på?
- Hvordan kan vi legge opp vurderingsarbeidet, hva kan vi om denne type arbeid her på vår skole?
- Hvilken rolle skal samarbeidsutvalget ha i vurderingsarbeidet, kanskje fungere som en styringsgruppe, eller en samordningsgruppe?

Hvilke områder?

Samarbeidsvalget må bli enige om det er de selv som skal foreslå for eksempel fire-fem områder det skal prioriteres blant, eller om henholdsvis foreldre, elever og ansatte selv skal ta stilling til det åpne spørsmålet "Hvilke områder ved skolens virksomhet skal vurderes?". Hvis samarbeidsutvalget bestemmer seg for å la spørsmålet til partene være åpent, kan det sies noe om hvordan prosessene bør legges opp, om omfang på arbeidet og hvilken rolle samarbeidsutvalget skal ha.

Drøfting i gruppene medlemmene representerer

Uansett valg av fremgangsmåte – de enkelte medlemmene "tar med seg saken" til "sine grupper": Elevrepresentantene til elevrådet/klasse-
rådene, foreldrerepresentantene til foreldrerådets arbeidsutvalg (FAU), rektor/ansattes representanter til personalgruppene og den politiske representanten til sine organer.

Drøfting i elevrådet og informasjon til skolens elever

Elevrådet har en kontaktlærer som skal hjelpe og støtte i arbeidet. Elevrepresentantene må sette saken opp på sin sakliste, forberede hvordan elevrådet skal informeres og bidra til at hele elevgruppen informeres og involveres på en hensiktsmessig måte.

Drøfting i FAU og informasjon til foreldrene

Foreldrerepresentantene orienterer medlemmene i FAU. FAU gir sine innspill til saken. Noen FAU er sammensatt av klassekontakter. Dersom klasseforeldregruppene skal være med på dette stadiet i arbeidet, skal klassekontaktene ivareta oppgaven videre. Dersom skolen er forholdsvis liten, kan det være relevant å invitere til Foreldrerådsmøte. Det er svært viktig at foreldre får informasjon om at det er et vurderingsarbeid på gang, hvilke faser det legges opp til, intensjonen med arbeidet, osv.

Drøfting og informasjon i personalgruppene

De samme kommentarene som gjelder ovenfor, gjelder også for videre håndtering av saken i personalet.

Samarbeidsutvalgets politiske representant

Den politiske representanten informerer sine organer om arbeidet. Denne representanten har også som oppgave å formidle politiske signaler og vedtak til samarbeidsutvalget ved skolen.

Aktuelle spørsmål for andre (og kanskje tredje) møte i samarbeidsutvalget

Etter ca en måned kan samarbeidsutvalget ta opp saken igjen. Nå kan rammene for vurderingsarbeidet legges

- Foreldre, elever og ansatte skal delta i arbeidet som likeverdige samarbeidsparter – hva betyr det når det gjelder "vekting" av innspillene fra partene?

FUG anbefaler å søke råd og veiledning i kommunen når det gjelder bruk av ulike vurderingsmetoder og -verktøy.

Hvis dere vil bruke spørreskjemaer om mobbing, trivselsundersøkelser o.a., søk hjelp i kommunen.

Når det gjelder "antisosial atferd" er det et begrep som må defineres nærmere. Samarbeidsutvalgets medlemmer og partene i skolesamfunnet kan bidra. "Antisocial atferd" dreier seg om handlinger og holdninger som bidrar ikke bare til å ødelegge for andre, men også for seg selv.

- Hvilke innspill hadde de andre gruppene?
- Var det fellesnevner, eller sprikte innspillene?
- Hvis det er store sprik, kan man likevel finne et minste felles multiplum?
- Hvis det er stor uenighet, hvordan kan samarbeidsutvalget håndtere dette (hvis denne typen arbeid er ukjent for partene, er det kanskje lurt å komme i gang og skaffe seg noen erfaringer – enn å ri egne kjepphester)
- Greier utvalget å avgrense og konkretisere vurderingsarbeidet
- Hva er kjennetegn på kvalitet innen det området man velger, og hvem skal bidra i videre definisjon av kvalitet?
- Hvilke vurderingsmetoder vil være aktuelle?
- Hvem skal være informanter?
- Når skal arbeidet gjøres og av hvem?
- Hvilken funksjon skal samarbeidsutvalget ha i det videre arbeidet?
- Hvordan håndtere resultatene og hvordan informere alle partene (her trengs en plan!)?

Skolevurdering – en omfattende sak

Som vi ser av eksemplet over, er det en omfattende oppgave å gå i gang med skolevurdering, og mange spørsmål skal avklares. Men – slik vi ser det – er det bedre å jobbe ordentlig med en stor sak enn å berøre mange saker bare på overflaten. Ved å gå grundig til verks er sjansen god for å få til reell brukermedvirkning.

Eksempel 2:

Samarbeidsutvalget behandler Lærings- og oppvekstmiljø

Grunnlag

Kap 9a i Opplæringslova (§ 9a-1)

" (...) Alle elever i grunnskular og vidaregåande skular har rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring.»

I § 9a-3 som handler om det psykososiale miljøet, heter det.:

"Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør.

Dersom nokon som er tilsett ved skolen, får kunnskap eller mistanke om at ein elev blir utsett for krenkjande ord eller handlingar som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal vedkommande snarast undersøkje saka og varsle skoleleiinga og dersom det er nødvendig og mogleg, sjølv gripe direkte inn.

Dersom ein elev eller forelder ber om tiltak som vedkjem det psykososiale miljøet, deriblant tiltak mot krenkjande åtferd som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal skolen snarast mogleg behandle saka etter reglane om enkeltvedtak i forvaltningslova.

Om skolen ikkje innan rimeleg tid har teke stilling til saka, vil det kunne klagast etter føresegnene i forvaltningslova som om det var gjort enkeltvedtak."

Alle partene i skolen har en rolle i å utvikle et trygt og stimulerende læringsmiljø. Når læringsmiljøet er sak for samarbeidsutvalget, kan det bidra til å sikre at både elever, foreldre og ansatte klargjør sine roller i arbeidet. Utvikling av et godt læringsmiljø for elevene er en sak som jevnlig må følges opp. En ekstraordinær, prioritert satsning en periode er ikke nok. Samarbeidsutvalget kan ha som oppgave at denne saken følges opp hvert eneste skoleår og at nødvendige tiltak iverksettes.

Møte i samarbeidsutvalget

En god start vil være å ha undersøkt i hvilket omfang mobbing skjer på skolen. Både ansatte, elever og foreldre har nok sine antagelser og opplevelser av mobbeomfanget på skolen. Vi vet at mobbing kan foregå i det skjulte for voksne; elevenes innspill er derfor viktige. Resultatene fra Elev- og foreldreundersøkelsen er et godt utgangspunkt for arbeidet i samarbeidsutvalget.

Avhengig av hvordan læringsmiljøet er, må samarbeidsutvalget gi sine innspill til hvordan partene kan samarbeide om dette, bidra med forslag til tiltak og hva man kan forvente av henholdsvis elever, foreldre og ansatte i arbeidet.

Utvalget kan utarbeide forslag til mål for arbeidet og beskrive "en ønsket tilstand" eller "slik er et godt læringsmiljø".

Utvalget kan diskutere hvordan den enkelte klasse, elever, lærere og foreldre kan jobbe med utvikling av læringsmiljøet.

Det kan være at kommunen sentralt, kanskje politiske utvalg, har vedtatt en felles satsning for alle skolene i kommunen. Den politiske representanten og rektor må da redegjøre for det grunnlaget som er lagt.

Videre oppfølging

Etter en diskusjon som beskrevet over, har representantene fått et grunnlag for å jobbe videre med "sine" parter. På de neste møtene i samarbeidsutvalget kan man sette av tid til å utveksle erfaringer, om noen av partene (eller klassene) trenger hjelp til oppfølging, hvordan går det med arbeidet, osv.

Samarbeidsutvalget kan lede et målrettet arbeid mot mobbing. Utvalget kan være styrings – eller koordineringsgruppe for arbeidet, og bestemme at alle – elever, ansatte – tar saken opp i felles møter for klassen. Samarbeidsutvalget kan legge noen føringer:

- Det skal straks sies fra hvis det er mistanke om mobbing eller om mobbing foregår
- Mobbing skal tas alvorlig, det er de voksne (ansatte og foreldre) som har ansvar for å handle når det meldes om mobbing
- Mobbing skal ikke tolereres
- Det er ikke sladring å si fra om mobbing
- I hver klasse skal det inngås en avtale mellom lærere, foreldre og elever om hvilke tiltak som settes i verk når mobbing oppdages/ skjer

Samarbeidsutvalget ber om rapportering fra hver klasse om hvilke avtaler som er inngått. Jevnlige oppfølgings- og rapporteringsrutiner legges opp i forbindelse med møtene i samarbeidsutvalget.

Rutiner for oppfølging - kontakt med alle elever, foreldre og ansatte

Eksemplene viser at samarbeidsutvalget må sørge for å ha rutiner for kontakt med de gruppene man representerer.

- Foreldrene i samarbeidsutvalget gir/får innspill i FAU
- FAU holder løpende kontakt med klassekontakter
- Klassekontaktene har ansvaret for at klasseforeldrene informeres og involveres
- Elevene i samarbeidsutvalget gir/får innspill i elevrådet
- Representantene i elevrådet har ansvaret for at elevene i hver klasse informeres og involveres.
- Elevrådet har også ansvaret for kontakten med – og å representere klasser (småskoletrinnet) som ikke er medlem av elevrådet.
- Rektor og representanter for de ansatte gir/får innspill i sine respektive personalgrupper/team

- Avhengig av hvordan skolens personale er organisert, må det sørges for at partene får informasjon og anledning til medvirkning
- Den politiske representanten gir/får informasjon og innspill i sine organer. Politiske representanter får, ved å sitte i en skoles samarbeidsutvalg, god kjennskap til skolens virksomhet.

Eksempel 3:

Samarbeidsutvalget behandler *Forsøksvirksomhet i skolen*

Grunnlag

Opplæringslova (§1-4) gir skolen mulighet til å drive forsøksarbeid, altså avvik fra lov og forskrift.

FUG får mange henvendelser fra foreldre som bl.a. forteller at de er usikre på hvordan hjem-skole-samarbeidet skal ivaretas når skolens organisering av undervisningen endres, eller blir utrygge når skolen endrer rammer for opplæringen. Skoler kan oppleve at foreldregruppen er negativ til endring. Foreldre er i liten grad reelle samarbeidspartnere i denne type endringsprosesser.

FUG mener at foreldre må få god informasjon om forsøks- og utviklingsarbeid skolen ønsker å sette i gang, bl.a. hva som er bakgrunn, målsettingen, hvordan målsettingen skal nås, hva som blir endret, konsekvenser for elever og foreldre.

- Før søknad om forsøk sendes eller utviklingsprosjekter igangsettes, skal skolens rådsorganer ha drøftet saken og hatt anledning til å sette seg inn i saksområdet.
- Elevenes og foreldrenes rett til medvirkning skal ivaretas i planlegging, gjennomføring og evaluering.
- Arbeidet må jevnlig evalueres og justeres underveis.

Retten til brukermedvirkning fastslås i rundskriv F 1/2002 fra daværende Utdannings- og forskningsdepartementet. Her står det også at søknad om forsøk ikke vil bli innvilget dersom ikke minst 50 % av en brukergruppe er enige.

Møtet i samarbeidsutvalget

Både foreldre, elever og ansatte kan fremme sak om forsøk. Erfaringsmessig er det slik at det ofte er skolens leder og ansatte som foreslår, men FUG kjenner også til at foreldre tar initiativ til forsøksvirksomhet. Når en av gruppene representert i samarbeidsutvalget har begynt å diskutere eventuell forsøksvirksomhet, må det raskest mulig drøftes i samarbeidsutvalget.

Det som står skrevet ovenfor under "grunnlag," kan danne retningslinjer for de problemstillingene samarbeidsutvalget skal diskutere:

- Hva er målsettingen med forsøket?
- Hvordan skal forslaget behandles?
- Har andre skoler gjort liknende arbeid?
- Hvordan informere partene?
- Hvordan følge opp og evaluere arbeidet?
- Hva trenger vi av ny kunnskap?

Utvalgets medlemmer gir innspill og forslag til hvordan saken skal håndteres frem til endelig avgjørelse.

Eksempel 4:

Samarbeidsutvalget behandler Skolens budsjett

Det må være klart hvilken rolle samarbeidsutvalget har i budsjettsaker og hvor i prosessen de kommer inn.

– Er utvalget med på å gi innspill til kommunen om skolens behov for budsjetttramme?

– Er utvalget aktivt med på å sette opp budsjettforslag?

Samarbeidsutvalget må få budsjettsaker i god tid før behandling og vedtak. Samarbeidsutvalget må få god informasjon om prosessen i budsjettsaker og veiledning i hvordan budsjettforslaget skal leses og forstås.

– Budsjett må legges frem slik at alle medlemmene forstår det!

– Det må være klart hva de ulike utgifts- og inntektspostene innebærer (detaljert nok).

– Virksomhetsplanen og budsjettforslaget er dokumenter som forteller om skolens virksomhet og prioriteringer, er det sammenheng mellom disse?

– Det må for eksempel være tydelig hva som er skolens "frie midler", hva som er bundet opp i lønnsmidler og hva som er driftsmidler, om rektor har det "totale budsjettansvar" osv.

– Budsjettforslaget skal være begrunnet.

– Forslaget skal også inneholde konsekvenser for virksomheten.

– Det må være tydelig hva samarbeidsutvalget kan mene noe om. Kan samarbeidsutvalget f. eks. si noe om organisering av opplæringen og skoledagen, for å spare eller bruke penger på en annen måte?

– Hvilke retningslinjer fins for å flytte beløp mellom poster?

Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG) er et nasjonalt utvalg for og med foreldre som har barn i skolen.

FUG er opptatt av:

Hjem-skole-samarbeid

- Å ivareta foreldrenes interesser i skolesammenheng
- Å gi kunnskap om hvordan et hjem-skole-samarbeid fungerer
- Å gi kunnskap om hvordan foreldre kan støtte sine barn
- Å sette dagsorden og støtte foreldre når det gjelder sentrale tema som inneklima, mobbing, foreldremøter, skolearbeid, med mer.

www.fug.no – en netressurs for foreldre med barn i skolen

Medlem av skolens samarbeidsutvalg © FUG 2012

